

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Příprava na vyučování Přírodopisu s cíli v oblastech VMEGS a čtenářství

Název učební jednotky (téma)	Humanitární pomoc a rozvojová spolupráce
Stručná anotace učební jednotky	V učební jednotce se žáci formou skládkového učení seznámí s principy humanitární pomoci a rozvojové spolupráce včetně způsobů jejich realizace i problémů, které s nimi mohou být spojeny. Zamyslí se též nad vlastními možnostmi zapojení se do obou systémů. V jednotce je využit model E – U – R.
Nutné předpoklady (Již osvojené znalosti a dovednosti žáků, které umožní, aby jednotka efektivně směřovala ke svým cílům).	V učební jednotce jsou využity některé metody rozvíjející čtenářské dovednosti i schopnosti týmové spolupráce (tvorba myšlenkové mapy skládkového učení, Vennovy diagramy, pětilístek). Je vhodné, aby měli žáci tyto metody již zvládnuté z dřívějších lekcí. Důležité je, aby měli žáci také základní představy o lidských právech, globalizaci a globálních problémech, o ekostopě i dalších indexech hodnotících úroveň společnosti (např. HDI).
Časový rozsah učební jednotky	90 minut
Věk žáků (ročník)	7. ročník

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Zařazená průřezová témata (včetně čtenářství)	OSV	MKV	MV	VMEGS	VDO	EV	Čtenářství
				Ano			Ano
Vyučovací obor(y)	Zeměpis (Globální výchova) <i>Očekávané výstupy vzdělávacího oboru (RVP):</i> - Žák porovnává a přiměřeně hodnotí polohu, rozlohu, přírodní, kulturní, společenské, politické a hospodářské poměry, zvláštnosti a podobnosti, potenciál a bariéry jednotlivých světadílů, oceánů, vybraných makroregionů světa a vybraných (modelových) států. - Žák zvažuje, jaké změny ve vybraných regionech světa nastaly, nastávají, mohou nastat a co je příčinou zásadních změn v nich.						
Dlouhodobé cíle (Klíčové kompetence, části profilu absolventa, části výchovné a vzdělávací strategie školy)	- Žák vyhledává a třídí informace a na základě jejich pochopení, propojení a systematizace je efektivně využívá. - Žák rozumí různým typům textů a záznamů, obrazových materiálů, zvuků a jiných informačních a komunikačních prostředků, přemýšlí o nich, reaguje na ně a tvořivě je využívá. - Žák kriticky myslí, činí uvážlivá rozhodnutí, je schopen je obhájit, uvědomuje si zodpovědnost za svá rozhodnutí a výsledky svých činů zhodnotí. - Žák vnímá nejrůznější problémové situace, rozpozná a pochopí problém, přemýšlí o nesrovnalostech a jejich příčinách, promyslí a naplánuje způsob řešení problémů a využívá k tomu vlastního úsudku a zkušeností. - Žák naslouchá promluvám druhých lidí, porozumí jim, vhodně na ně reaguje, účinně se zapojuje do diskuse, obhájí svůj názor a vhodně argumentuje. - Žák přispívá k diskusi v malé skupině i k debatě celé třídy, chápe potřebu efektivně spolupracovat s druhými při řešení daného úkolu, oceňuje zkušenosti druhých lidí, respektuje různá hlediska a čerpá poučení z toho, co si druzí lidé myslí, říkají a dělají. - Žák se rozhoduje zodpovědně podle dané situace, poskytne dle svých možností účinnou pomoc a chová se zodpovědně						

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

	v krizových situacích i v situacích ohrožujících život a zdraví člověka.
Cíle jednotlivých průřezových témat a čtenářství, které chci v dané učební jednotce naplnit	VMEGS - Žák porovná život svých vrstevníků žijících v různých místech světa a v různém sociokulturním prostředí. - Žák na příkladech ilustruje nerovnost ve světě v oblasti ekonomické i sociální. - Žák vysvětlí příčiny nerovnosti ve světě a její další dopady na rozvoj v oblasti sociální, ekonomické, politické, environ-mentální i kulturní. - Žák analyzuje možnosti řešení globálních problémů prostřednictvím institucí, organizací, významných dohod, rozhodnutí a dokumentů. - Žák vyjadřuje solidaritu s lidmi žijícími v obtížných podmínkách a přemýšlí o možnostech, jak přispět ke zlepšení situace. - Žák vymezuje svoji roli ve společnosti a pojmenovává své možnosti něco změnit. Čtenářství - Žák si text prohlédne dřív, než se do něj pustí, všímá si jeho struktury a hledá ta místa, která s největší pravděpodobností naplní účel, s nímž se do četby pouští. - Žák vychází z dosavadních vědomostí a zkušeností, porovnává s nimi čtený text, propojuje text s tím, co už věděl dříve. - Žák využívá základy studijního čtení – vyhledá klíčová slova, formuluje hlavní myšlenky textu, vytvoří otázky a stručné poznámky, výpisky nebo výtah z přečteného textu. - Žák vhodně zvolenou formou učí ostatní členy týmu.
Cíle učební jednotky	VMEGS - Žák jmenuje základní příčiny, projevy a důsledky chudoby ve světě a lokalizuje na mapě nejvíce ohrožené regiony. - Žák rozlišuje mezi humanitární pomocí a rozvojovou spoluprací,

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

	nachází jejich společné a rozdílné znaky, uvádí konkrétní příklady pomoci i spolupráce. • Žák jmenuje organizace, které se na mezinárodní pomoci a rozvoji spolupráce podílejí a které jsou aktivní v českém prostředí. • Žák přemýšlí o svých vlastních možnostech se zapojit do humanitární pomoci a rozvojové spolupráce a nachází pro sebe přijatelnou formu. Projevuje aktivitu a odpovědnost. Čtenářství • Žák vyhledá v předložených textech klíčové informace, které následně využije při učení ostatních. • Žák doplní informace získané studiem předloženého textu se svými vlastními zkušenostmi.
Hodnocení (Z čeho učitel i žáci poznají, že bylo dosaženo cílů a jak to učitel i žáci budou hodnotit)	V učební jednotce se vyskytuje několik možných hodnotících momentů – při zapracovávání názorů a nápadů do myšlenkové mapy, při vzájemném učení v rámci domovské skupiny nebo při zpracovávání reflexního pracovního listu.
Popis učební jednotky	1. Motivační a evokační fáze Učitel: „Dnešní téma bude navazovat na vaše znalosti týkající se např.: lidských práv, globalizace, globálních problémů, HDI, ekostopy, problémů a konfliktů a způsobů jejich řešení.“ Žáci se postaví do řady, učitel postupně vyslovuje jednotlivá tvrzení (Příloha A). Pokud mohou žáci na tvrzení odpovědět kladně, udělají krok (o stopu) vpřed. Učitel: „V dnešním programu se nebudeme zabývat problémy vašimi, ale zaměříme se na osudy celých světových regionů, jejichž obyvatelé mají tak závažné problémy, že nemají zaručeny ani ty nejzákladnější lidské potřeby a základní lidská práva.“ Učitel pustí vybraný videoklip z nabídky (Videoukázka 1–5). Učitel: „Kterých regionů světa se může videoklip týkat?“ „Které potřeby a která práva jsou zde ohrožena?“

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Žáci uvádějí příklady (pokud mají problémy, pomáhá jim učitel návodnými otázkami) a následně pomocí lepítek zobrazují krizové oblasti a regiony do nástěnné mapy světa (subsaharská Afrika, Blízký východ, jihovýchodní Asie, ...).

Žáci několik minut pracují samostatně a zpracovávají myšlenkovou mapu na téma ZLÁ BÍDA a přemýšlejí nad příčinami, projevy a důsledky zlé bída (celých regionů) i nad tím, proč a jak je třeba se jimi zabývat. Žáci využívají zadaný formulář pro tvorbu myšlenkové mapy (Příloha B).

Následně se podílejí na tvorbě společné myšlenkové mapy vytvářené buď na tabuli nebo pomocí programu Free Mind počítačem a zobrazené dataprojektorem.

2. UVĚDOMĚNÍ SI VÝZNAMU INFORMACÍ

Učitel rozdělí žáky do čtyřčlenných domovských skupin. Využije k tomu citátu (Příloha C). Rozdá části citátu mezi žáky a ti tvoří skupiny tak, aby v nich dali dohromady kompletní citát. Pokud není počet žáků ve třídě násobkem čísla 4, přidají se zbylí žáci k jednotlivým skupinám. Ve skupině pak bude některá role dublována.

Následuje krátká diskuse o obsahu citátu.

Výklad učitele – před vlastním zahájením práce v rámci skládkového učení prezentuje učitel 2 témata sám – historie mezinárodní pomoci a problémy, které s pomocí mohou souviset. Může k tomu využít informace (Příloha D).

Učitel rozdává do domovských skupin 4 typy studijních textů – (Příloha E). Žáci si v týmu texty rozdělí mezi sebe.

Každý žák si následně sám prostuduje svůj text (může v něm podtrhávat, může si z něj dělat výpisky, ...).

Práce v expertní skupině – tu tvoří žáci se stejným textem. Členové expertní skupiny mají za úkol se dohodnout na tom, co považují za klíčové informace pro ostatní žáky a jakým společným způsobem předají informace do domovské skupiny.

Návrat do domovských skupin a vzájemné učení domluveným způsobem – žáci použijí pro zaznamenání nových informací pracovní list (Příloha F).

Učitel rozdává do skupin citát (Příloha G) a žáci ve skupinách zkoumají vztah citátu k probíranému tématu a v následné společné diskusi své názory komentují.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

	3. Reflexe Žáci se vrátí ke své myšlenkové mapě (Příloha B) a doplní si ji, pokud se během učební jednotky objevily nové informace. Žáci samostatně zpracují reflexní pracovní list (Příloha H). Jeho součástí je zamyšlení každého, jak se může on sám konkrétně zapojit do humanitární pomoci nebo rozvojové spolupráce a také shrnující pětilístek. Pozn.: Tvorbu pětilístku je možno zadat v případě nedostatku času za domácí úkol, ke kterému se třída vrátí v následující hodině. Sdílení ve dvojici, dobrovolníci veřejně. Na závěr programu rozdá učitel žákům shrnující a rozšiřující infolist (Příloha I), který slouží žákům jako ucelený zdroj informací k tématu, inspirace k dalším otázkám i cesta k hledání odpovědí na ně.
Seznam příloh	Příloha A – Tvrzení (krok vpřed) Příloha B – Formulář pro myšlenkovou mapu Příloha C – Citát k rozstříhání Příloha D – Historie pomoci + problémy Příloha E – Texty do skupin Příloha F – Pracovní list Příloha G – Citát Příloha H – Reflexe Příloha I – Infolist Videoukázka 1 – Myslíš si, že máš hodně starostí? Videoukázka 2 – Chudoba ve světě Videoukázka 3 – Realita života v chudých krajích Videoukázka 4 – K zamyšlení Videoukázka 5 – To je náš svět DUDKOVÁ, Lenka a kol. <i>MDG 15 – Millenium Development Goals – Rozvojové cíle tisíciletí: manuál pro učitele středních škol</i>. Praha : Partners Czech, o.p.s., 2008. 132 stran,. ISBN 978-80-903767-3-1. Upraveno podle Kaplan, M. <i>Proč pomáhat chudým zemím</i>. In:

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

	<i>Exnerová, V. (ed.): Globální problémy a rozvojová spolupráce, témata, o která se lidé zajímají. Člověk v tísní. Praha 2005, str. 15–16.</i> http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zaber/?i=205 http://www.youtube.com/watch?v=7bnFDHMT0DA http://www.ct24.cz/ekonomika/109213-chudoba-zasahuje-do-zivota-1-4-miliardy-lidi-situace-se-vsak-zlepsuje/ http://www.youtube.com/watch?v=mbyiOXqgdRA&feature=related http://www.youtube.com/watch?v=a6gBgRsrO3o&feature=related http://www.youtube.com/watch?v=kNvpdyorVVI Pomůcky: Listy papíru pro tvorbu poznámek, psací náčiní, mapa světa, lepítka, tabule a křída (flip a fixy), počítač připojený na internet, nainstalovaný program FreeMind, dataprojektor
Autor lekce (realizátor učební jednotky), škola	Mgr. Jan Vrtiška ZŠ Vrané nad Vltavou U Školy 208, 252 46 Vrané nad Vltavou
Závěrečná sebereflexe učitele (následuje po odučení učební jednotky)	
Co se mi osvědčilo během vyučování (co fungovalo, mělo úspěch, z čeho jsem měl/a radost).	Žáci téma zaujalo a aktivně se zapojovali do jednotlivých fází hodiny. Se skládkovým učením měli dosud minimální zkušenosti, přesto ho většina zvládla bez problémů, pro jistotu jsem ale jednotlivé expertní i domovské skupiny obcházel a v případě potřeby návodnými otázkami usměrňoval.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

S jakými problémy (obtížemi) jsem se během vyučování setkal/a.	Téma je velice košaté a je třeba ukočírovat diskusi, která v některých fázích hodiny může vzniknout – učitel si musí uvědomit, jaké má v hodině cíle a případně počítat s tím, že bude vhodné se k tématu vrátit i v následujících hodinách, např. realizací nějakého třídního projektu, který bude mít buď informační charakter a bude určen ostatním žákům školy či veřejnosti nebo bude směřovat ke konkrétnímu zapojení žáků do humanitární pomoci či rozvojové spolupráce.
Co bych příště udělal/a jinak (jak bych upravil/a tuto přípravu).	V odučené jednotce jsem nechal otevřený konec a dal prostor pro žakovské otázky – počítám s návazností v dalších hodinách. Pro potřeby projektu jsem jednotku uzavřel tak, aby byla samonosná a použitelná pro vytvoření základní představy o tématu – tuto úpravu jsem již v tomto záznamu uplatnil. V odučené jednotce jsem též využil některé materiály, které ale nejsou běžně dostupné všem učitelům, proto s nimi v popisu jednotky pro potřeby projektu nepracuji (např. průkazku člena Klubu Člověka v tísní, certifikáty Skutečného dárku, fotografie z výstavy organizace Lékaři bez hranic, informační letáčky Fair Trade, měřítko pro zjišťování míry podvýživy, ...

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Tvrzení (krok vpřed)

...už jsem někdy potřeboval s něčím pomoci

...už mi někdo někdy pomohl

...už mi pomohl někdo, pro koho to nebylo výhodné

...už mi někdo pomáhal, ale pro mě to nebylo výhodné

...už jsem někdy někomu pomohl

...už jsem někomu pomáhal a pro něj to nebylo výhodné

...už jsem slyšel o humanitární pomoci

...už jsem slyšel o rozvojové spolupráci

...zapojil jsem se nějakým způsobem do humanitární pomoci nebo rozvojové spolupráce

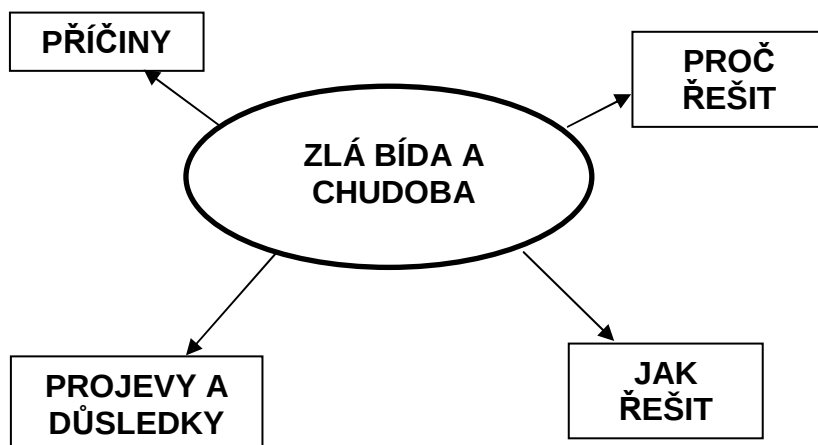
(Z knihy: DUDKOVÁ, Lenka a kol. *MDG 15 – Millenium Development Goals – Rozvojové cíle tisíciletí: manuál pro učitele středních škol*)

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Myšlenková mapa

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Citát pro rozdělení do týmů

KVALITNÍ ŽIVOT JE ZDRAVÝ A DLOUHÝ,
S MOŽNOSTÍ VZDĚLÁVAT SE
A MÍT PŘÍSTUP KE ZDROJŮM,
KTERÉ JSOU NEZBYTNÉ K ZAJIŠTĚNÍ LIDSKÉ
DŮSTOJNOSTI.

KVALITNÍ ŽIVOT JE ZDRAVÝ A DLOUHÝ,
S MOŽNOSTÍ VZDĚLÁVAT SE
A MÍT PŘÍSTUP KE ZDROJŮM,
KTERÉ JSOU NEZBYTNÉ K ZAJIŠTĚNÍ LIDSKÉ
DŮSTOJNOSTI.

KVALITNÍ ŽIVOT JE ZDRAVÝ A DLOUHÝ,
S MOŽNOSTÍ VZDĚLÁVAT SE
A MÍT PŘÍSTUP KE ZDROJŮM,
KTERÉ JSOU NEZBYTNÉ K ZAJIŠTĚNÍ LIDSKÉ
DŮSTOJNOSTI.

Autor citátu: americký ekonom indického původu Amartya K. Sen, držitel Nobelovy ceny

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Historie pomoci + problémy

1859 – bitva u Solferina (Francie + Sardinie x Rakousko) – Jean Henry Dunant – švýcarský obchodník → organizace první humanitární pomoci → podnět ke vzniku Červeného kříže (1875)

1949 – 4 ženevské konvence (o osudu raněných v poli a na moři, o zacházení s válečnými zajatci, o ochraně civilních osob za války)

1945 – OSN – Charta OSN → podpora sociálního rozvoje a zvyšování úrovně života

40. léta 20. st. – Marshallův plán + technická pomoc spřáteleným zemím

50. léta – 3. svět – neutrální státy

poválečné představy (až do konce 80. let) – lékem na chudobu je ekonomický růst (po vzoru obnovy válkou zničené Evropy)

problémy: → postupně se přišlo na to, že došlo k prohlubování rozdílů mezi bohatými a chudými, škodám na životním prostředí; docházelo ke vnucování představ; k podpoře nedemokratických a zkorumpovaných režimů; vznikalo bohaté jádro a chudá periferie; změna orientace zemědělství na monokulturu – závislost na 1 plodině

levný dovoz dotovaných potravin ze zahraničí → kolaps místního zemědělství
prosazují se zájmy poskytovatele dotace

1972 – Římský klub – ve zprávě Limity růstu → nutné je zohlednění dalších aspektů – politické, sociální, environmentální a kulturní

1987 – pojem udržitelný rozvoj

90. léta – princip komplexních řešení - reakce na nové krize → klimatické změny, terorismus

další problémy:

- negativní dopad může mít humanitární pomoc ve chvíli, kdy se stane kořistí ozbrojených skupin, které ji ukradnou, vybírají z její distribuce daň nebo kvůli ní zabíjejí
- Mnohé epidemie vznikají v momentě, kdy se na malém prostoru (v uprchlickém táboře) shromáždí kvůli dávkám potravinové pomoci velké množství lidí
- vysoký objem potravinové pomoci, která pak zničí lokální trh s potravinami

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Humanitární pomoc

Humanitární (krizová) pomoc je krátkodobá materiální a organizační pomoc poskytovaná z humanitárních důvodů, většinou jako důsledek humanitárních krizí (např. v důsledku přírodních katastrof – zemětřesení, záplavy, hladomory, ... nebo v důsledku válečných konfliktů). Reaguje na momentální krizi, nabízí provizorní řešení a je poskytována jen po dobu, dokud postižená země či oblast není schopna z větší části samostatně. Základními cíli humanitární pomoci je:

- záchrana lidských životů
- zajištění základních lidských potřeb a lidské důstojnosti (voda, jídlo, přístřeší, provizorní obnova školství)
- poskytnutí základní hygienické a zdravotnické pomoci

Typickými aktivitami humanitární pomoci a obnovy jsou:

- budování dočasných příbytků, případně distribuce stanů nebo materiálu na dočasné přístřeší
- distribuce potravin
- distribuce léků, hygienických potřeb, ošacení, příkrývek a podobně
- poskytování lékařského ošetření
- zřizování uprchlických táborů
- provizorní obnova školní výuky
- psycho-sociální pomoc obětem katastrof
- rekonstrukce domů
- rekonstrukce škol a jiných zničených zařízení

Příklady humanitární pomoci:

- zemětřesení v Pákistánu 2005
- cyklon Nargis v Barmě 2008
- zemětřesení Haiti 2010
- povodně v ČR 2010
- poškození jaderné elektrárny v Japonsku 2011
- válečný konflikt v Sýrii 2012 – léky

(Z knihy: Kaplan, M.: *Proč pomáhat chudým zemím*. In: Exnerová, V. (ed.): *Globální problémy a rozvojová spolupráce, témata, o která se lidé zajímají*)

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Rozvojová spolupráce

Rozvojová spolupráce je způsob, jakým vyspělé státy pomáhají (ve spolupráci s vládami a nevládními organizacemi rozvojových zemí) řešit problémy rozvojových zemí. Na rozdíl od humanitární pomoci, která reaguje na okamžitou potřebu (např. po přírodních katastrofách, ve válce atd.) má rozvojová spolupráce řešit problémy rozvojových zemí dlouhodobě a strukturovaně vést k jejich postupnému kvalitnímu vyřešení.

Jedná se jak o podporu finanční a materiální (např. stavba škol, nemocnic), tak i předávání know-how (např. vzdělávání učitelů, školení porodních asistentek i státní správy). Oproti dříve užívanému termínu rozvojová pomoc je dnes preferováno spojení rozvojová spolupráce, což má zdůraznit partnerství mezi zemí poskytovatele a příjemce při plánování i realizaci projektů a dlouhodobých programů. Zisky totiž přináší oběma stranám.

Kromě **rozvojových programů** patří mezi další nástroje **rozpočtová a sektorová podpora** (kde si státy samy na základě vlastních priorit a potřeb určují, na co potřebují prostředky). V poslední době je často diskutován také přínos **remitencí** (zjednodušeně se jedná o transfery peněz nebo zboží od migrantů, kteří pobývají v zahraničí), **přímých zahraničních investic**, **liberalizace obchodu** (rušení celních bariér a dalších komplikací, které znevýhodňují výrobce z rozvojových zemí, otevření trhů, zrušení diskriminačních opatření – např. dotací pro vlastní zemědělce), **odpouštění dluhů**, ...

Podle závazku přijatého všemi státy OSN na **Summitu tisíciletí**, který proběhl **v roce 2000**, by měly vyspělé země na rozvojovou spolupráci **vyčlenit 0,7 procenta svého HND**. To se však dosud nepovedlo naplnit – tento závazek plní pouze 5 států světa – Nizozemí, Lucembursko, Švédsko, Norsko, Dánsko.

Základní sektory rozvojové spolupráce

Rozvojová spolupráce se snaží reagovat na nejpalčivější problémy rozvojových zemí. Ty se **OSN** pokusilo formulovat v takzvaných **Rozvojových cílech tisíciletí**, které by **měly být splněny do roku 2015**. Jedná se celkem o **8 základních cílů** a v nich o **18 dílčích úkolů**. Obecněji lze za hlavní sektory označit:

- omezení světové chudoby a hladu
- podpora vzdělání a odstranění negramotnosti
- prosazování rovnosti pohlaví
- snížení dětské úmrtnosti

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

- zlepšení zdraví matek
- zlepšení stavu životního prostředí
- boj s HIV, AIDS a dalšími nemocemi
- udržitelný stav životního prostředí
- rozvoj světového partnerství

Bilaterální spolupráce – mezi dvěma státy

Multilaterální spolupráce – stát přispívá mezinárodním organizacím (agenturám OSN, Světová banka, ...) a ty koordinují různé programy.

(Z knihy: Kaplan, M.: *Proč pomáhat chudým zemím*. In: Exnerová, V. (ed.): *Globální problémy a rozvojová spolupráce, témata, o která se lidé zajímají*)

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Kdo pomáhá

- **Mezinárodní finanční instituce**

Sem patří např. **Mezinárodní měnový fond**, **Světová banka** a obdobné nadnárodní instituce, vytvořené k regulaci a rozvíjení globálního ekonomického trhu a na pomoc rozvojovým zemím – mají velký vliv, ale také se dopouštějí chyb - v poslední době se ocitají pod velkým tlakem západní veřejnosti kvůli své netransparentnosti, kontroverzním Programům strukturálních úprav i neochotě reagovat na aktuální problémy ve světové ekonomice

- **Agentury OSN**

Rozvojové problematice se věnuje zejména Rozvojový program OSN (UNDP), v rámci svých dalších programů i Světová zdravotnická organizace (WHO) a Dětský fond OSN (UNICEF). Jejich vliv na řešení zásadních otázek rozvoje je ovšem relativně malý, protože stejně jako ostatní agentury OSN jsou ve velké míře závislé na financování z členských států.

- **Vlády**

Vlády patří k dalším důležitým aktérům rozvojové spolupráce. Ve většině rozvinutých států existuje rozvojová agentura, koordinující rozvojové aktivity a projekty.

- **Evropská unie**

Prostředky na rozvojovou spolupráci jsou čerpány z Evropského rozvojového fondu a dalších prostředků rozpočtu EU. Pomoc EU je rozdělena do 5 horizontálních a 4 geografických programů.

- **Veřejnost, občanská hnutí, nevládní organizace**

Vliv těchto aktérů rozvojové spolupráce v poslední době roste, jak v oblasti humanitární pomoci, tak v oblasti rozvojové spolupráce. Je přímo úměrný nespokojenosti tamní veřejnosti s politikou nadnárodních institucí i jednotlivých vlád v otázkách rozvoje. Některé z mezinárodních nevládních organizací se staly natolik velkými a renomovanými, že jsou jejich konkrétní studie a kampaně k rozvojovým tématům brány seriózně jak národními vládami, tak i mezinárodními institucemi.

Mezi české organizace či organizace mezinárodní, které ale působí i v českém prostředí patří např. **Člověk v tísni**, **Červený kříž**, **ADRA**, **Česká katolická charita** či **Lékaři bez hranic**. Nevládní neziskové organizace, které v ČR působí, se sdružují do **FORS** (Českého fóra pro rozvojovou spolupráci). V roce 2008 40% českých občanů přispělo jednorázově či opakovaně na činnost některé z těchto organizací.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

- **Soukromé firmy a nadnárodní společnosti**

JAK MOHU POMOCI JÁ – příklady

- Adopce na dálku → např. přes Humanistické centrum Narovinu → finanční pomoc vybranému dítěti z ohroženého regionu (vzdělání, zdravotní péče, výživa, ...)
- Skutečná pomoc → pravidelná podpora nějaké organizace (např. Člověka v tísní), která zajišťuje konkrétní humanitární pomoc nebo se podílí na rozvojové spolupráci
- Skutečný dárek (dárek svým bližním v podobě certifikátu o darování nějakého typu rozvojové pomoci tam, kde je to potřeba (např. darování sazenic ovocných stromků, šicího stroje, slepic, kozy, ...))
- využívání a podpora prodejen Fair Trade – spravedlivý obchod
- účast na charitativních a benefičních akcích (koncerty, výstavy, happeningy, ...)
- podpora kampaní – např. Česko proti chudobě, Svět v nákupním košíku, ...
- tlak na poslance, aby podpořili a pomohli prosadit dodržení českých závazků
- posílání MMS a další podpora přes mobilní telefony (často jednorázová pomoc v případě humanitární krize)
- předávání informací ostatním
- ...

(Z knihy: Kaplan, M.: *Proč pomáhat chudým zemím*. In: Exnerová, V. (ed.): *Globální problémy a rozvojová spolupráce, témata, o která se lidé zajímají*)

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Proč pomáhat

Důvody, proč pomáhat, se v průběhu času vyvíjejí a dají se rozdělit do několika oblastí

Důvody morální

Ideje humanismu mají ve světě dlouhou tradici. Podle nich je morálně a eticky správné poskytovat pomoc těm, kteří se ocitli z nějakých důvodů v nouzi.

Důvody bezpečnostní

Chudé země jsou často zdrojem nestability, konfliktů, ozbrojeného násilí a terorismu vůči civilistům i vůči okolnímu světu. Chudoba vede k nespokojenosti a to je podhoubím pro různé extrémistické názory. Díky globalizaci a propojenosti světa se regionální problémy nějakým způsobem dotýkají celého světa a ohrožují ho. Mezinárodní společenství proto musí v rámci své vlastní bezpečnosti uplatňovat preventivní opatření, které by zabránilo eskalaci násilí, vzniku nových konfliktů a rozšíření konfliktů do dalších oblastí.

Důvody politické a diplomatické

Prostřednictvím zahraniční pomoci dochází k posílení politických i diplomatických vazeb a vztahů mezi národy. Bývalé koloniální mocnosti si různými programy udržují svůj vliv a politické vazby s jejich dnes už nezávislými koloniemi.

Důvody ekonomické

Proces globalizace způsobuje, že se prosperita a rozvoj méně rozvinutých regionů odráží i na ekonomickém růstu vyspělých zemí. Bohaté země si prostřednictvím zahraniční pomoci vytvářejí budoucí zákazníky a trhy pro své výrobky, technologie a služby.

Důvody environmentální

Lidé žijící v bídě dělají všechno pro to, aby přežili, a nezajímá je vliv jejich činností na životní prostředí. Dnes již ale víme, že problémy životního prostředí v jednom regionu, mohou mít neblahé důsledky na životní prostředí třeba i na opačném konci světa. Důležité je tedy předcházet ekologickým katastrofám a drancování krajiny a postupně přecházet na postupy šetrné k životnímu prostředí.

Dalším aspektem environmentální bezpečnosti je snaha o zmírnění šíření nemocí a pandemií.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Důvody kulturní

Jedním z cílů zahraniční pomoci je i šíření důležitých hodnot naší civilizace – zde jde hlavně o dodržování lidských práv, rozvoj demokracie a dobrého vládnutí.

Zároveň je důležitým cílem výměna kulturních tradic a vzájemné obohacování se. To může též pomoci při rozvoji osvěty a bourání xenofobních postojů a předsudků.

(Z knihy: Kaplan, M.: *Proč pomáhat chudým zemím*. In: Exnerová, V. (ed.): *Globální problémy a rozvojová spolupráce, témata, o která se lidé zajímají*)

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Pracovní list

Jaká událost se stala impulsem k nastartování mezinárodní pomoci a ke skutečné diskusi o jejích parametrech?

Proč je tato pomoc důležitá?

Kdo poskytuje tuto pomoc?

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Uved'te příklady v ČR působících nevládních organizací, které se zabývají humanitární pomocí a rozvojovou spoluprací

Jaká rizika a jaké problémy mohou při poskytování pomoci nastat?

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Citát

Dej hladovému rybu a nasytíš jej na jeden den.

Nauč jej rybařit a nasytíš jej na celý život.

Dej hladovému rybu a nasytíš jej na jeden den.

Nauč jej rybařit a nasytíš jej na celý život.

Dej hladovému rybu a nasytíš jej na jeden den.

Nauč jej rybařit a nasytíš jej na celý život.

Dej hladovému rybu a nasytíš jej na jeden den.

Nauč jej rybařit a nasytíš jej na celý život.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Reflexní pracovní list

5 nejdůležitějších věcí, které jsem se dnes dozvěděl

Jak se mohu zapojit já? A jak se zapojuji či zapojím?		
Forma	Již to dělám	Zapojím se

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Jak hodnotím důležitost probíraného tématu				
😊😊	😊	😐	😞	😞😞
Jak hodnotím svoji práci				
😊😊	😊😐	😐	😞	😞😞

Pětilístek

shrň to podstatné, co cítíš, když slyšíš pojmy – bída, chudoba, hlad, pomoc, spolupráce, ... jednoduchou básničkou

Postup:

Vyber si jeden z pojmů, se kterými ses dnes setkal a napiš ho do prvního řádku (např. bída, hlad, pomoc, spolupráce, ...)

Do druhého řádku napiš jaký je (použij tedy 2 přídavná jména).

Do třetího řádku napiš, co dělá (použij 3 slovesa).

Do čtvrtého řádku zformuluj 1 větu, která tě k tématu napadá.

Do pátého řádku napiš jedním slovem shrnutí (např. synonymum k úvodnímu pojmu).

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Rozvojové cíle tisíciletí – infolist

Jedná se o celosvětový program ke snížení chudoby ve světě, který byl sestaven ze závazků přijatých na mezinárodních konferencích a summitech v průběhu 90. let 20. století.

Vyvrcholením jednání byl **SUMMIT TISÍCILETÍ**, který proběhl v září 2000 v New Yorku → zde vznikla **Miléniová deklarace**, která vytyčuje **8 ROZVOJOVÝCH CÍLŮ TISÍCILETÍ**.

Prvních 7 cílů je zaměřeno na nejchudší státy světa, poslední osmý cíl, který byl doplněn dodatečně, usiluje o vytvoření globálního partnerství a rozvojové spolupráce.

Přehled cílů a jednotlivých úkolů v rámci cílů: cíle jsou většinou formulovány pro rok 2015 v porovnání s rokem 1990.

1. Odstranit extrémní chudobu a hlad
- snížit na polovinu počet extrémně chudých lidí (žijících z prostředků, které se rovnají, nebo jsou nižší než jeden dolar na den) - dosáhnout dostatečného a produktivního zaměstnání i slušné práce pro všechny, včetně žen a mladých lidí. - snížit na polovinu podíl lidí trpících hladem
2. Zpřístupnit základní vzdělání pro všechny
- zajistit, aby všechny děti, chlapci i dívky, absolvovaly plné základní vzdělání
3. Prosazovat rovnost pohlaví a posílit postavení žen
- do roku 2005 odstranit rozdíly v přístupu mužů a žen k základnímu a vyššímu vzdělání a do roku 2015 dosáhnout téhož na všech úrovních vzdělání
4. Omezit dětskou úmrtnost
- snížit o dvě třetiny míru úmrtnosti u dětí mladších 5 let
5. Zlepšit zdraví matek
- snížit o tři čtvrtiny míru úmrtnosti matek
6. Bojovat proti HIV/AIDS, malárii a jiným nemocem
- do roku 2015 zastavit a zvrátit šíření HIV/AIDS - do roku 2015 dosáhnout univerzálního přístupu k léčbě HIV/AIDS pro všechny, kdo takovou léčbu potřebují - zastavit šíření malárie a dalších závažných chorob a snížit míru jejich výskytu
7. Zajistit trvalou udržitelnost životního prostředí
- začlenit principy trvale udržitelného rozvoje do národních politik a programů; zvrátit proces ubývání přírodních zdrojů - snížit na polovinu podíl lidí, kteří nemají trvalý přístup k nezávadné pitné vodě - do roku 2020 dosáhnout výrazného zlepšení životních podmínek alespoň 100 milionů lidí přebývajících v chudinských předměstích velkoměst (slumech)

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

8. Vytvořit globální partnerství pro rozvoj

- rozvíjet otevřený obchodní a finanční systém založený na pravidlech, zajistit jeho předvídatelnost a nediskriminační charakter. To zahrnuje i dobré způsoby výkonu vlády a správy, rozvoj a snižování chudoby na úrovni států i na mezinárodní úrovni
- zabývat se otázkou zvláštních potřeb nejméně rozvinutých zemí. To zahrnuje odstranění cel a kvót pro jejich export, rozsáhlé oddlužení vysoce zadlužených zemí a navýšení rozvojové pomoci zemím, které prokázaly svou odhodlanost řešit problém chudoby
- zabývat se zvláštními potřebami vnitrozemských a malých ostrovních rozvojových zemí
- prostřednictvím opatření na úrovni států i na mezinárodní úrovni komplexně přistupovat k problémům zadlužených zemí a vytvořit dlouhodobou perspektivu jejich řešení
- ve spolupráci s rozvojovými zeměmi vytvořit solidní pracovní příležitosti pro mladé
- ve spolupráci s farmaceutickými společnostmi zajistit dostupnost základních léků v rozvojových zemích
- ve spolupráci se soukromým sektorem zajistit, aby všichni lidé mohli využívat přínosů nových technologií, zejména technologií informačních a komunikačních

(Zdroj: <http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zaber/?i=205>)

Vlastnosti cílů:

- o jsou kompromisní - svět se na nich shodl
- o jsou konkrétní
- o jsou měřitelné
- o jsou splnitelné

Trochu připomínají osudy Všeobecné deklarace lidských práv, která byla definována po 2.světové válce. Jednalo se o velký pokrok, protože vytvořením této deklarace, získal každý člověk na Zemi 30 základních práv, jenom tím, že se narodí (bez ohledu na to kdy a kde). Problém je v převádění těchto práv do praxe - jde to pomalu, ale pokroky jsou.

Naplňováním cílů směřujeme k:

- o podpoře lidské důstojnosti
- o podpoře rovnoprávnosti
- o dosažení míru
- o demokracii
- o ekologické udržitelnosti

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Proč je důležité pomoci

- o jedná se o etický problém → všichni jsme lidé, měli bychom si pomáhat
- o rozvoj problémů v rizikových regionech přispívá k destabilizaci celých oblastí, k občanským válkám, k migraci, k ničení životního prostředí a ohrožení celé planety
- o rozvoj politických, diplomatických i ekonomických vztahů

2 druhy pomoci:

- o **Humanitární pomoc** → v případě katastrofy a eskalace problémů (povodně, hladomor, tsunami, výbuch jaderné elektrárny) → je často jednorázová, rychlá, řeší aktuální problémy
- o **Rozvojová spolupráce** → řeší dlouhodobé problémy, má zpracovanou koncepci, dbá na efektivnost; je pestrá, řeší chronické problémy

Co je potřeba dělat z hlediska rozvojové spolupráce?

- o Oddlužit nejchudší státy
- o Zajistit finanční rozvojovou pomoc
- o Zajistit materiálovou rozvojovou pomoc
- o Zajistit personální rozvojovou pomoc
- o Podporovat demokratizační procesy
- o Podporovat účinné reformy
- o Naučit lidi z rozvojových zemí účelně využívat finanční pomoc k vytvoření pracovních míst, zdravotního a sociálního systému
- o Naučit rozvojové státy uplatňovat zásady udržitelného stylu života
- o Odstranit bariéry v obchodování

Překážky rozvojové spolupráce

- o nedostatečná finanční pomoc – nenaplnění závazků rozvinutých států → závazek činí 0,7% HDP – ten ale naplňuje pouze 5 zemí (Švédsko, Norsko, Dánsko, Lucembursko a Nizozemí) - ročně chybí cca 120 miliard dolarů → nová strategie EU – země E15 (staré země EU) do roku 2010 → 0,51%; 2015 → 0,7%); E12 (nové země EU) do roku 2010 → 0,17%, 2015 → 0,33%
- o dluhy chudých států a nakládání s jejich odpouštěním → proběhlo jen částečně; neexistuje shoda v postupu → nevýhodné podmínky pro státy, které mají být oddluženy (odstranění všech obchodních bariér, do kterých se budou počítat i ochranná opatření jako jsou například odmítání geneticky manipulovaných plodin, ochrana před jedovatými látkami.
- o nevýhodné postavení rozvojových států na světovém trhu (celní překážky, levnější dotované výrobky z rozvinutých států, ...)
- o zkorumpované vlády

Česká pomoc

- o již před revolucí – pomoc přátelům rozvojovým zemím (v rámci studené války) – Vietnam, Kuba, Mongolsko, Laos, Kambodža, Afghánistán, Jižní Jemen, Ghana, Mali, Etiopie, Angola, ... → poskytování léků, potravin, pracovního nářadí, ale i zbraní
- o technická pomoc (vysílání odborníků) a poskytování vysokoškolských stipendií
- o obnovení pomoci v polovině 90. let - vstup ČR do OECD (Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj)
- o nový impuls s Milléniovou deklarací na počátku 21. století

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

- o bilaterální (do konkrétního státu) a multilaterální pomoc (na účty OSN či EU) – zpočátku moc nezohledňovala skutečné potřeby rozvojových států, ale české hospodářské zájmy; od r.2010 nová strategie více v souladu s rozvojovými cíli

Principy české pomoci

- o **Programové země** (nejvyšší kategorie partnerských zemí - prioritní země s programem spolupráce):
 - Afghánistán; Bosna a Hercegovina; Etiopie; Moldavsko; Mongolsko
- o **Projektové země** (země, ve kterých jsou ve střednědobém horizontu potřebné a žádoucí rozsáhlejší rozvojové aktivity ČR):
 - Gruzie; Kambodža; Kosovo; Palestinská autonomní území; Srbsko
- o **Dosavadní prioritní země** (spolupráce bude pokračovat v jiném rozsahu a zaměření než v předchozím programovém období):
 - Angola; Jemen; Vietnam; Zambie
- o **Nové sektorové priority:**
 - životní prostředí; zemědělství; sociální rozvoj (včetně vzdělávání, sociálních a zdravotnických služeb); ekonomický rozvoj (včetně energetiky); podpora demokracie, lidských práv a společenské transformace
- o **Průřezové principy**
 - řádná (demokratická) správa věcí veřejných; šetrnost k životnímu prostředí a klimatu; dodržování základních lidských, ekonomických, sociálních a pracovních práv příjemců projektů, včetně rovnosti mužů a žen (gender)
- o **Česká oficiální finanční pomoc je zatím nízká** (cca 4 miliardy Kč – to stačí např. na vytvoření 10 km dálnice) – tvoří 0,12% HDP – plán je navyšovat pomoc o 0,1% ročně – tím neplníme požadavky EU

Kdo to rozvojovou pomoc na starosti?

- o **Česká rozvojová agentura (vládní agentura fungující od roku 2008) – její hlavní úkoly jsou**
 - Vytváření námětů, příprava projektů, výběrová řízení, řízení realizace projektů, vypisování dotačních titulů, školení, podpora českých subjektů, ...
- o **České fórum pro rozvojovou spolupráci (FORS) - založena 2002**
 - platforma českých nevládních neziskových organizací (NNO) a dalších neziskových subjektů, které se zabývají rozvojovou spoluprací, rozvojovým vzděláváním a humanitární pomocí.
 - 37 členských organizací a 10 pozorovatelských organizací (např. Člověk v tísni, ADRA, Asociace pro Fair Trade, Centrum Narovinu, Charita Česká republika, ...)
 - společný zájem prosazovat vyšší efektivnost české i mezinárodní zahraniční rozvojové spolupráce a zvyšovat její pozitivní dopady pro obyvatele rozvojových a transformujících se zemí.

Co mohu udělat já:

- o finančně podpořit aktivity organizací v rámci humanitární pomoci např. jednorázovou MMS, v případě rozvojové pomoci např. trvalým příkazem
- o stát se členem některé organizace, která realizuje rozvojovou pomoc, stát se dobrovolníkem
- o šířit informace o principech rozvojové pomoci ve svém okolí
- o zapojit se do kampaní (např. SVĚT V NÁKUPNÍM KOŠÍKU)
- o podpořit aktivity typu FAIR TRADE
- o zapojit se do akce SKUTEČNÝ DÁREK
- o podílet se na aktivitách typu ADOUCE NA DÁLKU

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

- o zajímat se o původ zboží a vyvíjet tlak na prodejce (dětská práce, drancování životního prostředí)
- o podepisovat petice – např. HNUTÍ DUHA – velká výzva – viz webové stránky
- o vyvíjet tlak na politické představitele státu, aby se snažili dodržet závazky státu

Rozvojové cíle tisíciletí – důležité weby

www.rozvojovka.cz

www.ceskoprotichudobe.cz

<http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zaber/?i=205>

<http://www.czda.cz/rozvojova-spoluprace/rozvojove-cile-tisicileti-.htm>

<http://www.fotbalprorozvoj.org/index.php/zapojte-se/rozvojove-cile-tisicileti>

<http://www.dvorek.eu/clanek/rozvojove-cile-tisicileti>

<http://www.czda.cz/> - Česká rozvojová agentura

<http://www.fors.cz> - České fórum pro rozvojovou spolupráci

<http://www.clovekvtsni.cz/> - Člověk v tísní

<http://www.skutecnydarek.cz/>

<http://www.hnutiduha.cz/velka-vyzva/>

<http://www.fairtrade.cz/> - Na Zemi – společnost pro fair-trade a rozvojové vzdělávání

<http://www.svetvnakupnimkosiku.cz/home> - Svět v nákupním košíku

<http://www.skolavafrice.cz/o-projektu> - projekt škola v Africe

<http://www.skolavafrice.cz/jak-darovat> - projekt škola v Africe – jak pomoci

<http://humanistinarovinu.cz/adopce.php?id=1&typ=a> – Humanistické hnutí Narovinu

<http://www.lekari-bez-hranic.cz/> Lékaři bez hranic

<http://www.ifpri.org/publication/2010-global-hunger-index> - Global hunger index – Index globálního hladovění (GHI)

<http://hdr.undp.org/en/statistics/hdi/> - Human Development Index; Index lidského rozvoje – HDI

Informační zdroje pro tento infolist:

DUDKOVÁ, Lenka a kol.. MDG 15 – Millenium Development Goals – Rozvojové cíle tisíciletí : manuál pro učitele středních škol. [online]. Praha : Partners Czech, o.p.s., 2008. 132 stran,. ISBN 978-80-903767-3-1. Publikace dostupná z WWW:

<http://www.dvorek.eu/dwn/1003/25537cs_CZ_LEKCE_MDG.PDF>

TOŽIČKA, Tomáš (ed.). Rozvojové cíle tisíciletí : manuál globálního rozvojového vzdělávání. 3. upravené vydání. Praha : EDUCON, 2007. 50 stran. Publikace ke stažení z WWW:

<<http://www.ceskoprotichudobe.cz/?id=40-ke-stazeni>>

SOUČKOVÁ, Ludmila (ed.). Rozvojové cíle tisíciletí I. : Jeden svět na školách - Program společnosti Člověk v tísní – ZŠ. Praha : Člověk v tísní, o.p.s., 2008. 72 stran. ISBN 978-80-86961-49-1

KUČEROVÁ, Pavla (ed.). Rozvojové cíle tisíciletí II. : Jeden svět na školách - Program společnosti Člověk v tísní – ZŠ. Praha : Člověk v tísní, o.p.s., 2009. 60 stran. ISBN 978-80-86961-74-3

